

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Весела Петрова Чергова, катедра „Протугалистика и лузофонски изследвания“, Факултет по класически и нови филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

(н.ст., име, презиме, фамилия – акад. дл. във висшето училище или научна организация)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование	2. Хуманитарни науки,
професионално направление	2.1. Филология
докторска програма	Романски езици.

Автор: РОСИНА АЛЕКСИЕВА КАКОВА

Тема: *Гласните във френския и българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти*

Научен ръководител: доц. д-р Руси Николов Николов, катедра „Романистика и германистика“, Филологически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

(акад. дл., н. ст., име, презиме, фамилия – висше училище или научна организация)

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед РД-22-282 от 06.02.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури, което да проведе процедурата по защита на дисертационния труд на докторант Росина Какова на тема: „Гласните във френския и българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1 Филология, докторска програма „Романски езици“.

Росина Какова е редовен докторант към катедра „Романистика и германистика“ с научен ръководител доц. д-р Руси Николов от катедра „Романистика и германистика“ при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Комплектът материали по защитата получих на електронен носител и преценявам, че отговарят на изискванията на чл. 36 (1), (2) и (3) от Правилника за развитие на академичния състав на Пловдивския университет. Съгласно приложеното в документите препис-извлечение от Протокол № 223 от 17.01.2025 г. докторската дисертация е насочена към публична защита след положителното решение, взето с единодушие, на предварителното обсъждане в разширен състав на катедра „Романистика и германистика“ при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, като докторантката е представила следните документи:

– молба до Ректора на Пловдивския университет за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд, попълнена по образец, от 23.01.2025 г.;

– автобиография в европейски формат, удостоверяваща необходимия за целите на защитата образователен ценз с магистърска степен и придобита професионална квалификация като преподавател по български език и литература и френски език и литература и специалист по английски език и методика;

– протокол от катедрения съвет, свързан с предварително обсъждане на дисертационния труд и докладване на готовността за откриване на процедурата по публична защита: Протокол № 223 от 17.01.2025 г., който отразява и заповед № РД-22-15 от 10.01.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет за еднократно разширяване на състава на катедрения съвет с право на глас за вътрешното обсъждане на дисертационния труд. Към документите е приложено и препис-извлечение от протокол № 208А от 23.02.2024 г., от който става ясно, че трудът е върнат за преработване за период от една година със съгласието на научния ръководител;

– автореферат, който отговаря на изискванията и отразява съдържанието на дисертационния труд;

– декларация за оригиналност и достоверност от 23.01.2025 г.;

– списък на научните публикации по темата на дисертацията, който съдържа три заглавия на публикувани статии;

– копия на трите научни публикации по темата на дисертационния труд;

– справка за спазване на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ от 23.01.2025 г., съгласно която докторантката събира необходимия минимален брой точки (80). Присъдени са 50 точки за представен дисертационен труд и 30 точки за публикувани статии;

– дисертационен труд, състоящ се от 162 страници научен текст, организиран в увод, три глави, заключение, справка за научните приноси, декларация за оригиналност и достоверност, приложения и цитирана литература.

Прегледът на гореописаните документи показва, че приложеният дисертационен труд е насочен към публична защита, че документите по него отговарят на законовите изисквания и доказват целесъобразността на процедурата по публична защита на научно изследване от областта на експерименталната фонетика с приложна насоченост към чуждоезиковото обучение по френски език за български обучаеми, което съблюдава методите на съвременното съпоставително езикознание при изследването на акустичните характеристики на българската и френската вокални системи.

В рамките на научното жури ми е възложено да подготвя становище.

2. Актуалност на тематиката

Актуалността на темата на дисертационния труд е свързана с актуалността на акустичните изследвания на сегментните и на прозодичните елементи на речта като цяло, които имат развитие и придобиват нови прочити включително във връзка с технологичното усъвършенстване на емпиричните методи за изучаване на звуковете на речта и тяхното възприятие. В

частност, изследването е актуално и заради съпоставителния характер между двата езика – български и френски, както и заради дидактическия фокус върху методите за преподаване на френското произношение и процесите по усвояването му от обучаеми с български език в учебна среда чрез перцептивни и продуктивни техники.

3. Познаване на проблема

Цитираната библиография (195 заглавия), както и съдържанието на първа и втора глава, показват добра осведоменост на авторката за актуалното състояние на акустичните изследвания изобщо и на акустичните изследвания на френските и българските гласни в частност, като свидетелстват и за приложното обживяване на изследвания обект. Изложението показва осведоменост за техническите средства и модели за акустичен анализ, на аргументиран критерий за подбор на емпиричния материал, както и информираност относно теориите и методите за усвояване на фонетиката и фонологията в чуждоезиковото обучение.

4. Методика на изследването

Докторантката използва иновативен подход при акустичния анализ на френските неносови гласни и българските гласни в акцентувана позиция, при който в анализа се отчита не само традиционно визираното съотношение между първия и втория формант (F1 и F2), а и стойностите на третия формант (F3), за който е установено (Чистович и Люблинская 1979), че има отношение към перцептивната оценка на звуковете, защото слушателите интегрират пиковите стойности на втория и третия формант, ако честотните им разлики не надвишават 3-3,5 Bark. По тази причина се отчитат не само пиковите стойности на двата по-високи форманта при предните нелабиални гласни, а и средните стойности на двете акустични зони, като резултатите от двуформантния модел на анализ са обозначени в син цвят, за да изпъкне разликата спрямо резултатите от триформантния („акустико-фонетичен“) модел, указани в червен цвят. Трудът убедително защитава тезата, че стойностите на третия формант са от значение за съпоставителния анализ на френските и българските гласни, както предни така и задни, а постигнатите резултати са по-ефективни за целите на чуждоезиковото обучение по френско произношение и възприемане на разликите в тембъра, в учленителните характеристики и във функционалността на френските гласни от български обучаеми. По този начин дисертацията затвърждава метода, въведен в акустичния анализ на френските и българските гласни в публикации на научния ръководител (напр. Николов 2016, Николов и Хусеин 2017). Освен че осъществява приемственост на идеите и методите, това позволява да се систематизира контраста между френската и българската неносови вокални системи особено в зоната на предните гласни, при които френският разграничава серия нелабиални и лабиални гласни.

Смятам, че изборът на емпиричен материал е подходящ, защото речта на радиоводещите от френски и български национални медии се доближава до правоговорните норми и би могла да се приеме като представителна и стандартна извадка на вокалните системи на двата езика. Свеждането на вариативността до минимални нива според мен благоприятства както

съпоставителния аспект на изследването, така и дидактическата му насоченост. Акустичните съображения за избор на мъжки гласове за емпирична база на изследването намирам за основателни.

Не на последно място бих изтъкнала, че приемствеността и утвърждаването на езиковата школа се наблюдава и в решението на докторантката да обработи емпиричния материал с фонетичния модул на *TREFL – Translation REference Library*, проектиран и създаден от нейния научен ръководител, доц. д-р Руси Николов, с паралелната употреба на софтуерната система *Speech Analyzer*. Оказва се, че техническият подход дава положителни резултати в преподаването на френско произношение на носители на българския език в учебна среда и оптимизира усилията им по усвояване на френските гласни.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на Росина Какова обхваща 162 стандартни страници. Състои се от увод, три глави, заключение, справка за научните приноси, декларация за оригиналност и достоверност, приложения и библиография.

Уводът (с. 4-7) извежда стегнато и изчерпателно актуалността на темата, обекта на изследване, целите, задачите и методологията, включително избора на програми за акустичен анализ. Първа глава (с. 8-48) се спира на съвременното състояние на експерименталната фонетика и представя акустичните характеристики на френските и на българските (неносови) гласни в силна позиция въз основа на съпоставителните изследвания по темата. Втора глава (с. 49-86) разглежда и обосновава избора на метод за акустичен анализ, представя съдържанието и провеждането на експерименталното изследване и резултатите от него, като се спира на теориите за усвояване на френско произношение. Трета глава (с. 87-111) описва теориите и методите за преподаване на фонетика в чуждоезиковото обучение за целите на приложната френска фонетика за български студенти. Заключение (с. 112-114) обобщава изпълнението на задачите и поставените цели. Справката за научните приноси (с. 115) има стегнато, изчерпателно и достоверно съдържание. Приложенията (с. 116-145) съдържат емпиричния материал на дисертационния труд под формата на аудиофайлове, текстови файлове, сегментирани записи, екранни снимки на спектрограмите и на формантната структура на предните неносови звукове [i] и [e] във френски и български език. Следват декларация за оригиналост и достоверност на проведеното изследване (с. 146) и библиография (с. 147-162).

Смятам, че представеният за публична защита дисертационен труд по съвременна акустична фонетика със съпоставителен характер между френски и български неносови гласни с дидактическа насоченост на получените резултати е добре структурирано и отговорно проведено самостоятелно проучване на актуален научен проблем. То е постигнало основната си цел да направи сравнителен анализ на резултатите от класическия модел на гласните и от оптимизираното акустично-фонетично описание на гласните в правоговорните норми на българския и френския език, като обосновава неговата приложимост при усвояване

на вокалите в чуждоезиковото обучение по френски език. Съгласна съм с посочените научни приноси.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Росина Какова е автор на три статии, публикувани в изданието *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, книга *Филология*, броеве 58, 59 и 60, съответно от 2020 г., 2021 г. и 2022 г. Статиите са приложени в електронен вариант, посочени в списък и указани в автореферата.

Статията *Акустично описание на носовите гласни в помощ на студентите, изучаващи френски като чужд език* (2020 г., 443-449) представя акустичните характеристики на носовите гласни в съвременния френски език въз основа на двуформантния модел, обосновава акустичното сходство между носовките [œ] и [ɛ], също така въвежда отчитането и на третия формант като най-близък до втория, с който формират средна геометрична стойност и се обединяват в един „представителен психоакустичен формант“ с перцептивна тежест.

Статията *Акустично моделиране на гласните с оптимизирано отчитане на перцептивните данни* (2021, 349-355) обосновава тезата, разгърната в докторската дисертация, за необходимостта от отчитане на стойностите на третия формант в акустичната структура на френските предни гласни въз основа на метода на Чистович и Люблинская (1979) и чрез подхода и софтуера на Руси Николов (2014, 2016).

Статията *Методологични особености при акустичното описание на гласните* (2022, 453-460) обосновава целесъобразността на акустико-фонетичния метод (Николов 2017) за идентифициране на фонетичните единици с отличителна функция, обединявайки акустичната и перцептивната оценка, като го прилага към анализа на френските предни незакръглени (нелабиални) гласни [i] и [e].

И трите статии засягат съдържанието на дисертационния труд, а последните две следват доста дословно и неговия изказ. Темата за френските носови гласни, обект на първата упомената статия, е засегната в първа глава (с. 29-31) от дисертационния труд, но не е намерила място в акустичните анализи, разгърнати във втора глава вероятно защото френските носови гласни нямат еквивалент в българската вокална система.

7. Автореферат

Авторефератът се състои от 32 страници, които отразяват обстоятелствата по публичната защита на дисертационния труд, като представят в съкратен, но изчерпателен и достоверен вид структурата, предмета, целите и задачите, метода на изследване, резултатите, научните приноси и проучената, цитирана в автореферата, научна литература.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Методът на съпоставително изследване и акустично описание на френските и българските гласни звукове в акцентувана позиция може да се прилага и при други съпоставителни изследвания с други романски езици.

Резултатите от изследването са окуражаващи и приложими към чуждоезиковото обучение и практиките по възприемане и възпроизвеждане на фонетиката на други романски езици, преподавани на български обучаеми в учебна среда.

Бих препоръчала публикуването на дисертацията във вид на монография и бих насърчила Росина Какова да представи работата и постиженията си и на научни форуми, както и в други списания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“.

Дисертационният труд показва, че докторантката РОСИНА АЛЕКСИЕВА КАКОВА притежава теоретични знания и професионални умения по научна специалност 2.1. Филология, докторска програма Романски езици, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от разгледаните по-горе дисертационен труд, автореферат, научни публикации, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на РОСИНА АЛЕКСИЕВА КАКОВА в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Романски езици“.

21.03.2025 г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Весела Чергова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)